

Motion till riksdagen

1988/89:U423

av Margareta Winberg m.fl. (s)

Krigsmaterielexporten

Det är positivt att en utredning nu tillsatts för att se över argumenten och behovet för den svenska vapenexporten. I utredningens direktiv står att "kommittén skall göra en bedömning av möjligheterna att ... begränsa, eller helt avbryta, den svenska krigsmaterielexporten".

Om utredningen kommer fram till att det utifrån ekonomiska skäl är möjligt att avveckla eller begränsa vapenexporten utgår vi från att så snart kommer att ske.

Det är emellertid också mycket viktigt att sådana arrangemang som kan medföra att svensk militär teknologi okontrollerat sprids över världen inte tillåts. Samarbetsavtal bör därför inte få ingås utan att de underkastas samma exportregler som gäller svensktillverkad materiel.

Om man ser till tillståndsgivningen för export har den utvecklats så här sedan 1981:

1981	1 541 milj kr	1984	2 241 milj kr
1982	1 931 milj kr	1985	3 120 milj kr
1983	2 017 milj kr	1986	4 262 milj kr
		1987	3 280 milj kr

Omfattningen av beviljad utförelse kommer att ge utslag i exportstatistiken under de närmaste åren.

Bara under de första nio månaderna 1988 ökade exporten med över 70 % jämfört med samma tid året innan. I avvaktan på ett ställningstagande till framtida vapenexportpolitik är det viktigt att åtgärder vidtas för att få ner nivån på den svenska krigsmaterielexporten. Regeringen bör verka för att minska exporttillståndens totala värde per år utan att avvakta den pågående utredningen.

Om vapenexporten i framtiden skall minskas, för att på sikt helt upphöra, är det viktigt att åtgärder förbereds och vidtas så att de som arbetar inom försvarsindustrin inte förlorar sina arbeten. Därför bör så fort som möjligt en omställningsprocess startas i de två exportberoende företagen Bofors och FFV. I takt med att vapenexporten sedan minskar, kan dessa företag bygga upp en successivt ökande andel civil produktion. En sådan politik skulle kräva satsningar från både företagen och samhället. Ett sätt att stödja en omställningsprocess vore att införa s.k. "Omställningsfonder" i enlighet med förslaget i betänkandet Med sikte på nedrustning. Andra sätt är att erbjuda företagen offentlig teknikupphandling, etableringsstöd, regionalpolitiska satsningar m.m.

En annan viktig fråga gäller definitionen av krigsmaterielbegreppet. Det är bra att denna fråga nu utreds. Behovet av en översyn är uppenbar.

Direktiven i utredningen som nu arbetar med en översyn av krigsmateriebegreppet säger att översynen bör "syfta till att åstadkomma de utvidgningar av bestämmelserna, som kan behövas..."

Enligt vår mening är det nödvändigt att få till stånd en vidgad definition, där man åtminstone väger in vem som är mottagare av de produkter som exporteras, samt tar hänsyn till vilken användning materielen kan förväntas få.

Smugglingen av vapen från Sverige via ett tredje land har aktualiserat frågan om betydelsen av s.k. slutanvändarintyg. Om ett land i strid med lämnade garantier vidareexporterar svenska vapen bör detta land fortsättningsvis inte få köpa svenska vapen.

För att kunna föra en seriös debatt om vapenexporten och dess konsekvenser i Sverige och i mottagarländerna krävs en stor öppenhet i denna fråga.

Det är därför viktigt att redovisningen av svensk krigsmaterielexport utvidgas så att denna också omfattar vilken typ av krigsmateriel som exporteras till respektive mottagarland.

Ett exempel på hur viktigt detta är utgör den omfattande kanonexporten till Singapore under 1980-talet. Nästan alla dessa kanoner har Singapore vidareexporterat till "förbjudna länder". Om det hade redovisats att Singapore köpte så stora mängder av just fartygskanoner hade sannolikt denna smuggling avslöjats tidigare än vad som blev fallet. I detta fall har sekretessen i praktiken skyddat smugglaren och förhindrat en berättigad kritik av vapenexporten till Singapore.

Vapenhandeln är ett stort internationellt problem. Konsekvenserna av vapenhandeln är stora, inte minst för länderna i tredje världen.

Ungefär en tredjedel av u-ländernas internationella skuldbörda kan beräknas hänföra sig till deras vapenimport. Vapeninköpen går också ut över ländernas inre sociala och ekonomiska utveckling. En studie som FN gjort har belyst denna fråga. Den visar att ett vapenimportprogram på 200 milj dollar i ett genomsnittligt u-land leder till:

- 20 fler döda spädbarn per 1 000 födda
- 3-4 års minskad livslängd
- 13-14 fler analfabeter per hundra invånare.

Sverige bör förstärka agerandet internationellt för att försöka motarbeta de negativa konsekvenserna, ekonomiska och sociala problem samt den ökande militariseringen av tredje världen, som vapenhandeln leder till.

Regeringen bör i olika internationella fora ta initiativ till att en internationell registrering av all vapenhandel och vapentillverkning kommer till stånd, samt arbeta för en begränsning av den internationella vapenhandeln. Sverige bör aktivt stödja FN:s generalsekreterare Javier Peres de Cuellars förslag om avgiftsbeläggning på internationell vapenhandel.

Sammanfattningsvis anser vi följande åtgärder mycket angelägna.

1. att framtida samarbetsprojekt mellan svensk och utländsk försvarsindustri underställs samma krav vad gäller export, som gäller för exporten av krigsmateriel från Sverige.

2. att en betydligt större restriktivitet tillämpas vid tillståndsgivningen för vapenexport i avvaktan på ställningstagande till vapenexporten i framtiden.

3. att snara konkreta åtgärder vidtas för att underlätta en diversifiering och omställning av de delar av svensk försvarsindustri som i dag exporterar krigsmateriel.

4. att krigsmaterielbegreppet vidgas, så att det vid definitionen av detta begrepp också är av betydelse:

- vem som är köpare av materielen,
- vilken användning materielen kan förväntas få.

5. att vapenexporten till ett land, som i strid med tecknade avtal vidareexporterar svensk krigsmateriel, stoppas, samt att det landet fortsättningsvis inte kan komma ifråga för köp av svenska vapen.

6. att redovisningen av vapenexporten utvidgas till att omfatta också vilken typ av krigsmateriel som exporteras till respektive köparland.

7. att nya initiativ tas från regeringen att i olika internationella sammanhang framlägga förslag om internationell registrering och begränsning av den internationella vapenhandeln samt om avgiftsbeläggning av internationell vapenhandel.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svensk krigsmaterielexport.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om omställning av de delar av svensk försvarsindustri som i dag exporterar krigsmateriel.¹⁾

Stockholm den 24 januari 1989

Margareta Winberg (s)

Sylvia Pettersson (s)

Torgny Larsson (s)

Ulla-Britt Åbark (s)

Lena Öhrsvik (s)

¹ 1988/89:N362